

N:o 97.

Af herr **E. Hammarlund**, om statsunderstöd för qvinliga slöjd-
undervisningen.

Vid 1887 års första riksdag väckte undertecknad en motion om statsunderstöd för införande af qvinlig slöjdundervisning i folkskolorna. På grund af riksdagsupplösningen blef motionen icke behandlad.

Af flera tecken att döma har det synt mig, som om tiden nu vore inne att ånyo påkalla Riksdagens uppmärksamhet för denna enligt mitt förmenande särdeles viktiga och för vårt qvinliga släctes uppfostran magtpåliggande angelägenhet.

Slöjden har med rätta vunnit allt större och större insteg i våra undervisningsanstalter. Tack vare frikostiga anslag af stat, hushållnings-sällskap, kommuner och stundom äfven af landsting har slöjdundervisning för gossar införts i ett betydande antal folkskolor i riket.

Genom kongl. kungörelsen den 11 september 1877 bestämdes, »att skoldistrikt, som genom intyg af vederbörande folkskoleinspektör visar sig hafva på ändamålsenligt sätt anordnat undervisning i slöjd för gossar under minst fyra timmar i veckan, utan att undervisningen i folkskolans läseämnen derigenom eftersättes, må af statsmedel, för så vidt det beviljade anslaget dertill lemnar tillgång, för hvarje skola erhålla ett årligt understöd af 75 kronor».

På grund af denna kungörelse utgick under år 1890 statsbidrag till icke mindre än 1,392 skolor, i hvilka meddelades undervisning i slöjd för gossar.

I Kongl. Maj:ts proposition till 1887 års Riksdag angående statsverkets tillstånd och behof nämndes ock på tal om slöjdundervisningen, att intresset för detta ämne utvecklats »väsentligen genom de statsbidrag, som lemnats för befrämjande af undervisning i slöjd för gossar».

Men under det sålunda slöjdundervisningen för gossar tagit god fart, har från det allmännas sida föga eller intet gjorts för främjande af den qvinliga slöjdundervisningen. Denna förer ock i allmänhet i våra folkskolor ett högst tynande lif. (Privatskolorna hafva deremot särskildt på senare tiden funnit sig manade att egna större uppmärksamhet åt denna sak). Här och hvar hafva kommunerna visserligen med egna medel föranstaltat slöjdundervisning för flickorna, på några ställen lemnas till och med understöd från landsting eller hushållningssällskap, men i flertalet skoldistrikt åsidosattes denna angelägenhet allt för mycket.

Då flickan lemnar skolan, kan hon möjligen räkna upp Sveriges renger allt från hednatiden, hon kan måhända till och med uträkna kubikinnehållet af en stympad kon. Men i huru många fall kan hon sy en enkel söm eller sticka en strumpa eller på ett ordentligt sätt laga sin egen klädning? Och dock är väl detta senare af bra mycket större betydelse för flickans framtida utkomst här i världen än det förra.

Här synes det alltså vara af nöden, att staten ingriper. Något skäl för att lemna statsunderstöd ensamt till slöjdskolorna för gossar finnes icke. Tvärt om tala alla skäl för, att på detta område tillämpas full likställighet. Det måste nemligen vara lika viktigt för staten att erhålla praktiska och dugliga qvinnor som män. Att hos qvinnan redan i unga år väckes intresse för företagsamhet, idoghet och arbetsamhet är af största betydelse i ekonomiskt hänseende för så väl familjen som ock för staten. Man kan till och med utan öfverdrift säga, att den allmänna handafärdigheten är för qvinnan långt viktigare än för mannen. Qvinnan må intaga hardt när hvilken ställning som helst i samhället, så är och förblifver dock slöjden snart sagdt en del af hennes lif.

Huru viktigt är det då icke, att hon redan från barndomen fått öfva handen och ögat, att ordningssinnet blifvit stärkt, att hos henne framkallats kärlek till ett omsorgsfullt och noggrant arbete! Och särskildt för de fattigare klasserna är det af vigt, att flickan fått i skolan lära sig så mycken händighet, att hon kan, då hon utgår i lifvet vare sig som maka, tjenarinna eller arbeterska i något särskildt fack, utan hjälp reda sig med afseende på de allra vanligaste qvinliga handarbetena.

Man klagat — och det med rätta — att slöjdskickligheten numera försvunnit från ett stort antal svenska hem, ja, på sina ställen är, om än icke helt och hållet utdöd, dock föga aktad. Någon annan utväg att grundligt upphjelpa densamma än genom skolan lär icke finnas.

Mot beviljande af statsbidrag för den qvinliga slöjdundervisningen hafva väsentligen följande invändningar blifvit framställda:

1) Det tillkommer hemmet, icke skolan, att bibringa flickan den handfärdighet, som för henne är af så stor betydelse i det praktiska lifvet.

Svar: Godt vore naturligtvis, om hemmet kunde öfvertaga denna angelägenhet. Erfarenheten säger dock allt för tydligt, att antalet hem, i hvilka modern sjelf måste bidraga till familjens uppehälle och sålunda ej har tid nog att egna sig åt sina döttrars uppfostran, är mycket stort. Dessutom äro långt ifrån alla mödrar mäktiga, äfven om de hade tid dertill, att lemna sina döttrar undervisning i ens de allra vanligaste qvinliga handarbeten.

Den *uppfostrande* betydelse, som ligger deri, att slöjdundervisning meddelas i skolan, förtjenar ock beaktas. Härom har under de senaste åren så mycket blifvit taladt och skrifvet, att jag ej behöfver särskildt erinra om denna sida af saken. Det skall blott af mig anmärkas, att lika viktigt som det är, att läsning och slöjd omvexla för gossen, minst lika viktig får väl en dylik omvexling för flickan anses vara.

2) Understöd åt den qvinliga slöjdundervisningen skulle — heter det vidare — blott uppamma begäret efter lyx och grannlåt.

Svar: Ledsamt nog har inom vissa delar af vårt land den qvinliga slöjdundervisningen slagit in i en osund rigtning, i det man gjort sådant till hufvudsak, som borde vara bisak eller som kanske rent af borde vara bannlyst från denna undervisning — exempelvis virkning, som här och der spelat en stor roll.

Men detta kan icke utgöra något skäl för att vägra statsbidrag. Tvärt om: genom ett statsbidrag för ändamålet skulle ändring i detta förhållande snart nog vinnas, enär naturligtvis statsunderstöd endast skulle komma de skolor till godo, i hvilka slöjden vore ordnad på ett fullt ändamålsenligt sätt. För att ej gå miste om statsanslaget skulle alltså församlingarna blifva nödsakade att reformera denna undervisning i en sund rigtning.

På de ställen, der den qvinliga slöjdundervisningen redan nu är ordnad fullt metodiskt och byggd på verkligt pedagogiska grunder, har man för längesedan kastat öfver bord alla slags lyxarbeten.

För att styrka detta återgifver jag här nedan den nu gällande kursindelningen i ämnet vid Stockholms folkskolor. Den metod, som användes härstädes, vinner med hvarje år allt större utbredning inom landets skolor. Af denna kursindelning synes, att hufvudvigten lagts på sådana för qvinnan nödvändiga handarbeten som strumpstickning, stoppning, lappning samt linne- och klädsömnad.

3) Kostnaderna för den qvinliga slöjdundervisningen äro — säges det vidare — ej större, än att kommunerna sjelfva kunna bära dem, utan att statsbidrag erfordras.

Svar: Hvarje lättnad i de kommunala utgifterna har visat sig välkommen. Just på grund deraf, att statsbidrag ej utgår för detta ändamål, har den qvinliga slöjdundervisningen fått stå tillbaka, särskildt i de mindre bemedlade kommunerna. Ehuru denna undervisning torde — efter hvad jag inhemtat — kunna på landsbygden ordnas för en årlig kostnad af 50—100 kr. per skola, har det visat sig, att många församlingar draga sig för en dylik utgift. Ett statsbidrag af t. ex. 50 kr. skulle alldeles säkert verka uppryckande för hela saken.

Härtill kommer, att genom beviljandet af ett mindre statsbidrag måste denna slöjd — liksom förut gossarnes — ställas under vederbörlig kontroll. Detta torde ock vara enda sättet att få denna undervisning reformerad i en sund riktning.

4) Slutligen har den invändningen gjorts, att endast de rikare kommunerna skulle få nytta af ett dylikt statsbidrag, hvadan det ej kunde vara skäl att bevilja anslag.

Svar: I fall ett dylikt anslag beviljas, skall nog verkligheten komma att visa, att det just är de små och fattiga kommunerna, som komma att draga största nyttan häraf. Städerna hafva i allmänhet redan en ordnad slöjdundervisning för flickorna, och för dem har ett statsbidrag om t. ex. 50 kr. ringa eller ingen betydelse. Så deremot ej för de smärre landskommunerna. Utan ett mindre statsbidrag skola ett flertal kommuner på landet blifva i saknad af den välsignelse, som ligger i att hafva en väl ordnad slöjdundervisning för det uppväxande qvinliga släktet.

Förhållandet med afseende på goss-slöjdskolorna har till fullo bestyrkt detta. Allra största delen af statsbidraget för dessa skolor utgår just till landskommuner i Vermlands (161 skolor år 1890), Elfsborgs (155 skolor), Kopparbergs (93 skolor) m. fl. län. Ännu i dag skulle många af dessa fattiga församlingar saknat dylika slöjdskolor, derest icke statsbidraget funnits. Nu har det varit dem möjligt att i många fall få slöjdskolor till stånd, utan att detta kostat dem ett enda öre.

På liknande sätt skulle det naturligtvis komma att gestalta sig i afseende på den qvinliga slöjdundervisningen. För dennas tillbörliga ordnande på landsbygden är ett mindre statsanslag rent af en lifssak.

Den enda invändning, som för några år sedan med något större fog skulle kunna hafva framställts mot, att staten verksamt tager om

hand äfven den qvinliga slöjdundervisningen, var den, att fullt dugliga lärarinnor för denna undervisning icke funnos i tillräckligt antal.

Invändningen eger nu icke längre giltighet. Slöjdundervisning är redan införd vid tre af folkskolläraryrkesseminarierna (Stockholms, Kalmar och Skara), och i den nu för Riksdagen framlagda statsverkspropositionen begäres anslag för införande af slöjdundervisning äfven vid de två återstående qvinliga seminarierna (Falun och Umeå).

Derjemte hafva under de senare åren en mängd kurser hållits för utbildande af lärarinnor i metodisk slöjdundervisning för flickor. Vid de af slöjdinspektrisen vid Stockholms folkskolor anordnade kurserna i ämnet hafva under åren 1885—91 utbildats icke mindre än 250 handarbetslärarinnor. Kurser för lärarinnors utbildande i ämnet hafva vidare varit anordnade i Södermanlands län, i Halmstad, Helsingborg, Kalmar, Örebro, Luleå (för hela Norrbottens län), Göteborg m. fl. platser.

Derigenom att qvinna gjorts valbar till skolrådsledamot, behöfver man icke heller nu vidare befara, att det inom skolråden skall saknas lämpliga personer att öfvervaka den qvinliga slöjdundervisningen.

Enär skolans uppgift är att gifva flickan allmänbildning, ej att meddela henne fackbildning i ena eller andra rigtningen, bör den slöjdundervisning, för hvilken statsanslag skall påräknas, hafva till mål icke att bibringa färdighet för något visst näringsfång, utan att gifva flickan den händighet och förmåga, som för *hvarje* qvinna är nödig och nyttig.

De allmänna betingelser, under hvilka staten bör lemna understöd till sådana skoldistrikt, som anordna undervisning i slöjd för flickor, torde för öfrigt lämpligen böra blifva likartade med dem, som äro gällande i afseende på slöjdskolorna för gossar. Sålunda skulle kunna bestämmas:

1) att denna undervisning bör afse: *a*) att i allmänhet öfva handen och ögat, stärka ordningssinnet och framkalla kärlek till ett rent, noggrant och omsorgsfullt arbete, *b*) att sätta flickan i stånd att sjelfständigt förfärdiga de i ett enkelt hem förekommande vanliga handarbetena, och *c*) att göra det möjligt för flickan att på egen hand vidare uppöfva sin handfärdighet;

2) att läsning och slöjd på lämpligt sätt omvexla med hvarandra;

3) att skoldistriktet genom intyg af vederbörande folkskoleinspektör skall visa sig hafva på ändamålsenligt sätt anordnat undervisning i slöjd för flickor under minst fyra timmar i veckan, utan att undervisningen i folkskolans läseämnen derigenom eftersättes, innan statsbidrag för denna undervisning kan erhållas;

4) att statsbidraget sättes till högst 50 kr. årligen för hvarje skola. Lämpligast torde emellertid vara, att Riksdagen öfverlemnar åt Kongl. Maj:t att bestämma de närmare vilkor, under hvilka statsanslaget får utgå. Då åtminstone under den närmaste tiden en ordnad slöjdundervisning för flickorna icke kan väntas blifva införd i ens 1,000 skolor, torde ett anslag af 50,000 kr. vara fullt tillräckligt. Detta anslag motsvarar ej fullt hälften af hvad staten utgifver för *gossarnes* slöjdundervisning.

På grund af det nu anförda tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte besluta:

dels att för 1893 anvisa ett förslagsanslag af 50,000 kronor att användas till understöd åt skoldistrikt, som på lämpligt sätt bereda i skolåldern varande flickor undervisning i qvinlig slöjd;

dels att öfverlemna åt Kongl. Maj:t att fördela detta understöd samt att bestämma de närmare vilkoren för understödets åtnjutande.

Stockholm den 30 januari 1892.

Emil Hammarlund.

I förestående motions syfte instämma:

Nils Rosengren.
Axel Edw. Petersson.
E. A. Zotterman.
C. Maur. Ekström.
P. A. Romberg.
J. Bromée.
Emil Olsson.
S. M. Olsson.
Aug. Pettersson,
 Österhaninge.

Aug. Henricson.
O. V. Redelius.
G. W. Svensson.
A. F. Broström.
J. Ericsson.
Carsten T. Jacobsen.
C. Johansson.
Alfred Köhlberg.
Ivar Månsson.
M. Alsterlund.

Fridtjuv Berg.
C. J. Jakobson.
A. F. Liljeholm.
Edw. Svensson.
M. Arhusiander.
J. A. Johansson.
E. Norman.
Joh. Nydahl.
C. T. Lind.

Bilaga.

Kursindelning i handarbete.

1:a klassen.

- Kurs 1:** Uppläggning och rätstickning (med 2 stickor). Ett par strumpeband.
Kurs 2: Ett par strumpeband (fortsättning) samt ett par pulsmuddar med dylik stickning.

2:a klassen.

- Kurs 3:** Öfningar med för-, efter-, fäll- och kaststyng. En lampmatta. — Stickning. En handduk, försedd med kantmaska.
Kurs 4: Öfningar med vikning, träckling, fällning och kastsöm. En sybehörspåse och en arbetspåse.

3:e klassen.

- Kurs 5:** En arbetsväska. Öfningar med strumpstoppning med tillämpning på söndriga strumpor. En ljusstaksmatta.
Kurs 6: Öfningar med fällsöm. Ett förkläde.

4:e klassen.

- Kurs 7:** Stickning. Öfningar med avvigstickning. En tafveltorkare. Ett par vantar, randiga (två avviga och två räta maskor).
Kurs 8: Sömnad. Ett linne.

5:e klassen.

- Kurs 9:** Stickning. En strumpa (andra strumpan stickas som fyllnadsarbete).
Kurs 10: Rita mönster, klippa till och sy ett linne.

6:e klassen.

- Kurs 11:** Lappning på groft linne och kulört tyg. Öfningar att sätta i band, hyskor och hakar. Knapphål och linneknappar. — Strumpstoppning. Tillämpning af lappning och stoppning på söndriga linne- och klädesplagg.
Kurs 12: Rita mönster, klippa till och sy linnen, skjortor, natttröjor eller kalsonger.

7:e klassen.

- Kurs 13:** Märkning (dels vanlig, dels med monogram). — Maskstoppning med tillämpning. — Mönsterritning — Tillklippning af arbeten, som ingå i 3:e, 5:e, 6:e och 8:e kurserna.
Kurs 14: Rita mönster, klippa till och sy en klädning.

Tid:

1:a klassen	2	timmar i veckan.
2:a, 3:e och 4:e klasserna	4	» »
5:e och 6:e klasserna	5	» »
7:e klassen	6	» »